

PROIECTE EUROPENE ÎN DOMENIUL FURNIZĂRII ELECTRONICE A DOCUMENTELOR

Asist. univ. drd. Octavia-Luciana Porumbeanu

Comisia Europeană și activitatea sa în domeniul structurilor infodocumentare

Uniunea Europeană numără în prezent 15 state membre, cu o populație de peste 370 de milioane de locuitori, are 11 limbi oficiale și mult mai multe culturi diferite. Acest ultim aspect explică de ce structurile infodocumentare, în special bibliotecile și serviciile lor, se deosebesc atât de mult de la o țară la alta. La baza diferențelor mari care se înregistrează între aceste instituții stau politicile și practicile naționale. Lipsa unei abordări standardizate a acestora a limitat cooperarea între instituțiile infodocumentare.¹ Numeroase acțiuni au fost, însă, inițiate în ultimii ani în scopul depășirii acestei fragmentări. Se remarcă în acest sens programele pe care Comisia Europeană le-a conceput și le-a desfășurat în domeniul bibliotecilor.

Comisia Europeană formează alături de Consiliu, de Parlament, de Curtea de Justiție căreia i se asociază, din 1988, Tribunalul de Primă Instanță și de Curtea de Conturi, structura de bază a Comunităților Europene. Aceste cinci instituții ocupă fiecare un loc distinct în construcția comunitară. Astfel, Consiliul, instituție cu atribuții decizionale, reprezintă interesele statelor membre; Comisia, organ executiv, apără interesul Comunităților în ansamblul lor; Parlamentul,

¹ Vezi Søren Møller, *Much for the Member States: the Legislative Framework for Libraries in the European Union*. Comunicare prezentată la Conferința „Twenty-First Century Information Society: The Role of Library Associations”, Budapesta, 10-13 mai 1998.

instituție cu atribuții de control, reprezintă interesele popoarelor statelor membre; Curtea de Justiție, instituție jurisdicțională, asigură respectarea regulilor de drept; Curtea de Conturi asigură legalitatea folosirii resurselor financiare.²

Comisia, inițial denumită „Înalta Autoritate”, este un organ de tip guvernamental, cu activitate permanentă, are o structură colegială și este compusă din membrii Comisiei, serviciile și organele auxiliare. Membrii sunt în număr de 20 și au statut de independență față de guvernele naționale care îi numesc.

Scopul principal al Comisiei este de a asigura fiecărei Comunități identitatea sa proprie. „Pune în valoare interesele comunitare, dincolo (mai presus) de interesele statelor membre, exprimând, practic, interesele fiecărei comunități în parte.”³ Din punctul de vedere al structurii, Comisia se compune din 26 de Directorate Generale care sunt constituite la rândul lor din mai multe directorate.

Ion P. Filipescu și Augustin Fuerea arată că rolul Comisiei Europene constă, pe scurt, în: „asigurarea respectării prevederilor tratatelor comunitare; inițiativă legislativă, sub forma propunerilor de regulamente și directive necesare îndeplinirii obiectivelor propuse; chemarea în justiție a celor vinovați de neîndeplinirea normelor comunitare.”⁴

Trei programe ale Comisiei Europene au vizat structurile infodocumentare. Astfel, în contextul celui de-al 3-lea Program Cadru al Comisiei Europene, s-a desfășurat, în intervalul 1991-1994, Programul *Biblioteci*. Un al doilea program, derulat între anii 1994-1998, a fost *Telematică pentru Biblioteci* din programul mai cuprinzător „Aplicații telematice”, realizat în contextul celui de-al 4-lea Program Cadru al Comisiei Europene. Iar între 1998-2002, în contextul celui de-al 5-lea Program Cadru pentru Cercetare și Dezvoltare, a fost dezvoltat Programul *Tehnologiile Societății Informaționale*.

Scopul principal al programelor destinate structurilor infodocumentare a fost facilitarea accesului la cunoașterea stocată în colecțiile acestora, concomitent cu diminuarea diferențelor existente între sistemele și practicile naționale în domeniu. Dintre temele avute în vedere în cadrul celor trei programe pot fi menționate următoarele:

² Vezi Ion P. Filipescu; Augustin Fuerea, *Drept instituțional comunitar european*. București, Editura Actami, 2000, p. 93-94; Augustin Fuerea, *Manualul Uniunii Europene*. București, Editura Actami, 2001, p. 56-57.

³ Ion P. Filipescu; Augustin Fuerea. *Op. cit.*, p. 104.

⁴ *Ibidem*, p. 114.

interconectarea structurilor documentare, catalogarea documentelor, tehnologiile multimedia, învățământul la distanță, bibliotecile publice, accesul la informația muzicală, standardele în domeniu, copyright-ul, licențele pentru accesul la resursele electronice, coordonarea politicii instituțiilor infodocumentare. Eforturile depuse pentru realizarea numeroaselor proiecte inițiate în aceste direcții au urmărit să extindă disponibilitatea resurselor de bibliotecă în Europa și să faciliteze interconectarea acestora cu infrastructura de informare și comunicare.⁵

Un număr foarte mare de proiecte, rapoarte și seminarii pe diverse teme au primit sprijin financiar prin intermediul celor trei programe ale Comisiei Europene amintite mai înainte. Atunci când se abordează subiecte referitoare la activitățile și legislația Uniunii Europene în sectorul bibliotecilor, este important să se rețină următorul lucru: câmpul de acțiune al UE este limitat la acele activități care nu pot fi realizate la nivel național sau regional, fapt datorat principiului subsidiarității. Așa cum arată Søren Møller, „Aceasta înseamnă că legislația sau reglementările naționale ale statelor membre rămân, totuși, punctul de plecare principal pentru toate activitățile și serviciile de bibliotecă și că există multe zone, unde nu este nevoie de o legislație europeană. (...) Totuși, atunci când într-o zonă specifică este adoptată legislația europeană, aceasta trebuie să fie implementată în legislația națională care astfel este posibil să fie modificată drastic.”⁶

Numeroase proiecte inițiate în cadrul programelor destinate structurilor infodocumentare s-au adresat celor zece state din Europa Centrală și de Est, candidate la aderarea la Uniunea Europeană: Bulgaria, Republica Cehă, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, România, Slovacia, Slovenia, Ungaria.

Pe planul activităților întreprinse la nivel european în domeniul bibliotecilor, își desfășoară activitatea și EBLIDA (The European Bureau of Library, Information and Documentation Associations/Biroul European al Asociațiilor de Bibliotecari și Specialiști în Informare Documentară). Acesta a fost înființat pentru a veghea asupra legislației europene în domeniul bibliotecilor și pentru a sprijini adoptarea și implementarea acesteia în legislațiile naționale. Se remarcă, de asemenea, participarea sa la diverse proiecte inițiate de Comisia Europeană (ECUP,

⁵ Vezi Søren Møller, *Op. cit.*

⁶ *Ibidem.*

CECUP, CELIP ș.a.), ca și activitatea pe care o desfășoară în scopul reprezentării la nivelul instituțiilor comunitare a asociațiilor de bibliotecari din Europa.

Proiecte în domeniul furnizării electronice a documentelor

Apariția sistemelor de furnizare a documentelor nu se situează în epoca contemporană, aceste sisteme datând din perioada celor mai timpurii forme de comunicare ce foloseau hârtia ca principal mijloc de transfer. Progresele din sfera electronicii au permis, însă, dezvoltarea unor metode mult mai eficiente pentru transferul documentelor. În prezent, există chiar mai multe tipuri de sisteme electronice de furnizare a documentelor. Aceste sisteme pot include unul sau mai multe elemente electronice în procesul de cerere a documentului și în primirea aceluia document de către cel care l-a solicitat. Nu are importanță dacă solicitantul este o persoană fizică, o instituție sau chiar un sistem și nici care este elementul electronic într-un astfel de sistem. Poate fi un sistem de informare sau de un alt tip de organizație, iar componenta sa electronică ar trebui să includă un anumit proces care utilizează fie o rețea LAN, fie o rețea WAN. Atunci când se dorește achiziționarea unui astfel de sistem electronic de furnizare a documentelor trebuie avute în vedere o serie de elemente precum: viabilitatea economică, aspectele legale (referitoare la copyright), aspectele manageriale (integrarea în organizație), aspectele tehnice (standardizarea, caracterul prietenos față de utilizatori al sistemului).⁷

Începând din anul 1993, în cadrul Programului *Biblioteci* au fost inițiate și au primit finanțare din partea Comisiei Europene șase proiecte în domeniul furnizării electronice a documentelor. Acestea sunt⁸:

⁷ Vezi Joost Dijkstra, DECOMATE: A new look at Electronic Document Delivery. A Comparative Overview of Electronic Document Delivery Systems. În: European Commission, *EUR 17551-International Conference on Library Automation in Central and Eastern Europe*. Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities, 1997, p. 89-91.

⁸ Vezi Catherine Synellis, FASTDOC and Related European Projects on Electronic Document Ordering and Delivery. În: European Commission, *EUR 17551-International Conference on Library Automation in Central and Eastern Europe*. Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities, 1997, p. 102-109.

1. Proiectul EDIL (Electronic Document Interchange between Libraries) a fost inițiat de membrii europeni ai grupului GEDI (Group on Electronic Document Interchange), le Ministère de l'Enseignement Supérieure et de la Recherche, l'Institut de l'Information Scientifique et Technique (INIST) și Télésystèmes din Franța, Universitaetsbibliothek und Technische Informationsbibliothek Hannover (UB-TIB) din Germania, Pica din Olanda și the British Library Document Supply Centre din Regatul Unit. Partenerul responsabil cu diseminarea informațiilor a fost Organizația FCCN din Portugalia.

Partenerii instituționali la acest proiect și-au propus ca obiectiv principal proiectarea, construirea și implementarea unui sistem electronic pilot de furnizare a documentelor între patru rețele de biblioteci europene, prin intermediul unui standard comun de schimb, chiar și acolo unde acele rețele nu aveau aceeași arhitectură și utilizau standarde diferite pentru furnizarea documentelor. „Domeniile” naționale au constituit conceptul de bază al proiectului EDIL. În cadrul acestora, standardele, protocoalele și arhitectura sistemelor au fost uniforme.

2. Proiectul EURILIA (European Initiative in Library and Information in Aerospace) a asociat în calitate de parteneri următoarele instituții: the University of Limerick din Irlanda, Cranfield University din Regatul Unit, Technical University of Delft și Digital Equipment Corporation din Olanda, Sup'Aereo, ENSEA din Franța și Instituto Nacional de Técnica Aeroespacial din Spania.

Proiectul a urmărit dezvoltarea unei aplicații pentru utilizatori pe PC pentru sectorul aerospațial, conceput pentru a funcționa într-o arhitectură client-server, care să integreze standardul de acces la OPAC SR Z39.50, elementele relevante din tezaurul aerospațial ESA/NASA, interconectarea standard a telecomunicațiilor, navigarea prin imagini și furnizarea documentelor într-un serviciu nou coerent. Serviciul EURILIA a fost proiectat pentru utilizatorii finali, nu pentru bibliotecari.

3. În cadrul proiectului AIDA (Alternatives for International Document Availability) au fost implicați șase parteneri italieni și patru parteneri portughezi, Franța fiind, de asemenea, reprezentată prin INIST.

Obiectivul principal al proiectului AIDA a fost organizarea unor rețele de biblioteci italiene și portugheze, în vederea oferirii unui serviciu de împrumut interbibliotecar internațional și a unui serviciu de furnizare a documentelor, pentru materialele italiene și portugheze. De asemenea, s-a dorit ca prin acest serviciu clienții italieni și portughezi să poată avea acces

la documente străine. Utilizând ca mecanisme de furnizare a documentelor poșta convențională sau fax-ul, proiectul AIDA a avut în vedere mai mult organizarea și economia unor astfel de servicii decât furnizarea electronică a documentelor, acest model putând fi foarte util în țările care încep acum să implementeze asemenea servicii la nivel național.

4. La baza inițierii și desfășurării proiectului DALI (Document And Library Integration) a stat un consorțiu britanico-irlandezo-grec care și-a propus dezvoltarea, testarea și evaluarea unui serviciu pentru furnizarea documentelor multimedia într-un mediu distribuit, utilizând protocolul SR. Proiectul a acoperit materialele din domeniul oceanografic.

Serviciul dezvoltat prin proiectul DALI s-a bazat pe o arhitectură a serviciilor deschise, încorporând diferite protocele, și a constatat dintr-un număr de clienți DALI, servere DALI și servere de baze de date, fiecare site putând avea orice combinație a acestora. S-au utilizat componentele software din acel moment, depunându-se eforturi, în același timp, pentru integrarea lor și pentru a le face interoperabile.

Proiectul DALI a urmărit să sprijine furnizarea de materiale spre punctul de lucru al utilizatorului prin poșta electronică, FTP, fax sau prin poșta convențională.

5. Proiectul DECOMATE (Delivery of COpyright MATerials to End-users) a avut ca parteneri următoarele instituții: Tilburg University Library din Olanda, Universitat Autònoma de Barcelona din Spania și London School of Economics and Political Science din Regatul Unit.

Scopul proiectului a fost dezvoltarea unui sistem care să permită utilizatorilor finali, aflați în interiorul bibliotecii sau în campus, accesul, vizualizarea și tipărirea la imprimantă a materialelor în format electronic, care sunt furnizate celor trei biblioteci de către editori care asigură și copyright-ul. În vederea conectării bazelor de date bibliografice cu cele de imagini a fost dezvoltat un program special. În cadrul proiectului, s-a acordat o atenție deosebită autorizării utilizatorilor și monitorizării utilizării, pentru a se găsi soluții în problema copyright-ului.

6. Proiectul FASTDOC (FAST DOCument Ordering and Document Delivery) a fost coordonat de Beilstein Institute for the Literature of Organic Chemistry din Germania. Fachinformationszentrum Karlsruhe (FIZ), tot din Germania, Universitat Autònoma de Barcelona din Spania și University of Patras din Grecia au fost parteneri la proiect, aceste instituții asociindu-și, de asemenea, alți parteneri. Dintre cerințele pe care proiectul a trebuit să le îndeplinească, amintim: întreaga procedură

trebuia să se desfășoare cu viteză maximă; trebuia să i se ofere utilizatorului final maximum de confort; serviciul trebuia să fie disponibil în întreaga lume și 24 de ore pe zi, să fie integrat Sistemului de Informare Beilstein, să fie disponibil la un preț rezonabil etc. Aceste cerințe, ca și altele, au trebuit să fie îndeplinite prin dezvoltarea, testarea și instalarea unui serviciu de furnizare a documentelor, rapid și în întregime electronic. De asemenea, proiectul a trebuit să demonstreze fezabilitatea tehnică și beneficiile practice. Au fost utilizate rețelele de telecomunicații publice și standardele care existau deja, precum TIFF pentru stocarea documentelor, FTAM, X.25 și X.400 pentru transmiterea cererii și CCIT GIII sau GIV pentru furnizarea documentelor, aceste standarde corespunzând acordurilor pentru furnizarea documentelor definite de grupul GEDI. FASTDOC a fost proiectat ca un sistem atât pentru bibliotecari, cât și pentru cercetători individuali.

Concluzii

Programul *Biblioteci* al Comisiei Europene, în cadrul căruia au fost dezvoltate cele șase proiecte prezentate mai înainte, a constituit un exercițiu care a urmărit promovarea unei sensibilizări a comunității din acest domeniu și a unei culturi orientate spre proiecte și a furnizat un plan de acțiune general în sfera acestor instituții.

Așa cum sublinia Ariane Iljon, responsabil de program, scopul acțiunilor întreprinse a fost catalizarea unei schimbări în vederea modernizării bibliotecilor și a serviciilor acestora, mobilizarea lumii bibliotecare, sporirea interesului, generarea de experiență practică. În parteneriat cu sectorul privat au fost elaborate instrumente și produse noi destinate bibliotecilor. De asemenea, au fost sprijinite organizarea unor servicii moderne și crearea unei infrastructuri la scară europeană, prin abordarea dezvoltării elementelor necesare interconectării acestor structuri și a furnizării de cataloage informatizate, pe plan internațional.⁹

Printre obiectivele majore ale Comisiei Europene se numără acțiunile care au ca scop realizarea unui consens global în vederea interoperabilității și standardizării, promovarea schimbului de informații științifice și a celor mai bune abilități profesionale, intensificarea

⁹ Vezi Ariane Iljon, *Les bibliothèques dans la société de l'information*.(Interviu). În: European Commission, *Telematics for Libraries*, 1998. (CD-ROM).

cooperării științifice și tehnologice cu țările care doresc să adere la UE, consolidarea cooperării comerciale.

Activitatea structurilor infodocumentare reprezintă, de asemenea, o preocupare majoră pentru această instituție comunitară. Acest aspect se justifică prin faptul că în calitatea lor de servicii publice, instituțiile din domeniul biblioteconomiei și științei informării au avut și au o contribuție esențială în numeroase probleme puse de societatea informațională, precum cele referitoare la drepturile cetățenilor, la efectele sociale ale noilor tehnologii, la educație, cultură și protecția drepturilor de autor. Se poate afirma că bibliotecile, centrele de informare, arhivele etc. au un rol la fel de important și în actuala societate a cunoașterii.

Pentru viitor, Comisia Europeană are ca obiectiv încurajarea organizațiilor cu funcție de memorie culturală să participe la acțiuni de cercetare și dezvoltare, în vederea creării unui peisaj informațional cultural european, dar care să cuprindă, de asemenea, și moștenirea științifică și industrială a Europei.